

Håkon With Andersen

EN STRATEGIPLAN FOR UNIT?

- ET GRUNNLAGSNOTAT

STS-arbeidsnotat 22/92

ISSN 0802-3573-66

arbeidsnotat
working paper

Innhold:

Kap. 1	Innledning, begrensninger og forutsetninger	s. 1
Kap. 2.	Universitet og samfunn, mål og prinsipper	s. 5
Kap. 3.	UNIT 1760-1992 - en langsom oppbygging	s. 7
Kap. 4.	UNITs framtid - prinsipper	s. 11
Kap. 5.	UNITs framtid - undervisning, forskning og formidling	s. 19
	Undervisning	s. 21
	Forskning	s. 26
	Formidling	s. 28
Kap. 6.	UNITs framtid - verdier og administrasjon	s. 30

KAP. 1. INNLEDNING, BEGRENSNINGER OG FORUTSETNINGER

Dette notatet er blitt til på oppdrag fra rektor Rolf Lenschow. Mitt mandat var å skrive et utkast til en strategiplan slik jeg mente den burde se ut, og som det kunne være mulig å vinne oppslutning om. Dette notatet har så vært drøftet og kritisert i noen miljøer. Resultatet av denne prosessen er den foreliggende versjonen. Det er blitt et slags kompromiss mellom å komme mine kritikere i møte og å beholde mine egne meninger.

Hensikten med notatet er å stimulere til ytterligere debatt i bredere miljøer omkring UNITs strategiplaner. Som et resultat av denne brede diskusjonsprosessen bør det skrives et noe kortere og mer ambisiøst utkast til strategiplan.

Det har vært vanskelig å finne en form på et slikt bakgrunnsnotat. Jeg har imidlertid valgt å legge meg nær opp til både en form og en disposisjon som en reell strategiplan *kunne ha*. Det er som kjent ikke særlig vanskeleg å sette opp en svært lang ønskeliste over tema og emner for hva som burde med i et strateginotat. Problemet er å gi det en koherent form som er noe mer enn en serie ønsker om alle gode ting. Den formen som er valgt i det følgende, er altså ikke et forsøk på å tvinge strategiplanen til UNIT inn i en bestemt form, men mer et eksempel på en måte å disponere en slik plan på.

Disposisjonsprinsipper

I måten å disponere en plan på ligger det også en antagelse om hvilken bruk som skal gjøres av strategiplanen og hvem som skal bruke den. Mine premisser her har vært følgende: En strategiplan skal være et dokument rettet til både omverdenen og det interne universitetssamfunnet i Trondheim. Hovedvekten har jeg lagt på den interne funksjonen. En strategiplan er ikke et handlingsdokument (se neste underavsnitt) men et bokstavlig talt retningsgivende dokument. Det bør gi en forståelse for både hva vi er og hvor vi går. Videre burde det klargjøre, snarere enn å tilsløre, de dilemmaer vi hele tiden vil konfronteres med og så gi en veiledning for hvorledes vi skal forholde oss til disse dilemmaene.

Med utgangspunkt i disse premisser har jeg valgt et disponerende prinsipp som tar utgangspunkt i primært en historisk forståelse av hva UNIT og dets deler har vært for å etablere en identitet (kp. 3). Derneft forsøker jeg i tre kapitler å bevege meg fra et kapittel om allmenne prinsipper (kp.4) via en konkretisering av våre tre lovfestede mål (forskning, undervisning og formidling, kp. 5) til noen mer områdepregede punkter som jeg mener bør med, men som ikke lar seg innordne i de øvrige kapitler (kp. 6).

Jeg har ikke funnet det ønskelig å omtale de konkrete enhetene slik de eksisterer i dag ved UNIT, hverken på fakultets- eller høyskolenivå. UNIT er i dag et mellomstort universitet med en intern pluralisme i fag, utdanningsretninger, subkulturer osv. som er imponerende og prisverdig, men som ikke desto mindre undrar seg enkle generaliseringer. Etter mitt skjønn er spennet mellom den ulike karakteren av institutter f.eks. innen AVH eller NTH minst like stor som mellom dem. Det samme gjelder forskningsstil og tradisjon, undervisningsformer osv. I steden har jeg derfor forsøkt å etablere mer generelle begreper som kan nyttes for hele UNIT.

I de innledende drøftingene av det som nå foreligger som notat ble det ofte reist kritikk fordi planene ikke var konkrete nok eller lot seg styre etter fordi de ikke var etterprøvbare. Jeg har stor forståelse for slike argumenter. Når jeg allikevel er blitt stående ved den opprinnelige formen, henger det sammen med to forhold. For det første at kvalitative utsagn kan være like etterprøvbare som kvantitative, de fordrer bare en noe mer komplisert metode. For det tredje dreier strategien seg om kvalitative sider av universitetsutviklingen som ikke er lett kvantifiserbare uten at en taper mye informasjon. For det andre mener jeg det er et prinsippielt skille mellom en strategiplan og en handlingsplan. Jeg vil i det følgende underavsnitt klargjøre dette.

Forholdet mellom strategiplan og handlingsplaner

Planer kan lages på mange nivå, med varierende omfang og gjeldende for lengre eller kortere tid. Planer ligger i det store spennet mellom det vi oppfatter som institusjonens "evige" mål, og den daglige aktiviteten. To enkle poeng kan i utgangspunktet være nyttige å ta med seg:

1. Jo lenger fram i tid våre mål ligger, jo mer generelt må de være definert om vi skal ha et håp om at ikke styremålene våre skal skifte hele tiden. En hovedtanke er at jo kortere tid en planlegger for, jo mer konkret kan målene være.
2. Langtidsplaner som justeres hyppig er egentlig ikke langtidsplaner men korttidsplaner som gjelder mellom forventede justeringer. Det er kanskje

et personlig synspunkt, men begrepet "rullerende langtidsplanlegging" er etter mitt skjønn en selvmotsigelse. Det ligger i planens karakter av plan at vi ikke kan justere dem hele tiden. I stedet kan vi altså operere med kortids og langtidsplaner, der korttidsplanene selvfølgelig lages på nytt på basis av gamle og i tråd med langtidsplanen.

Dette er også den vanlige måten å skille mellom taktikk og strategi på. En justerer ikke strategien fortløpende, men en legger nye taktiske planer når omstendighetene krever det.

Det er derimot ikke sagt at det her foreligger klare grenser. Om vi ser på hele kjeden av aktiviteter:

mål - strategi - taktikk - handling

så er grensene mellom aktivitetene notorisk uklare, og det er ikke så rart at de er det. En strategiplan er på den ene siden opptatt av å konkretisere de generelle målene, som i vårt tilfelle ligger i lovverket, og på den annen side å avgrense seg fra for mye taktiske tiltak. Forholdet mellom mål og strategi vil ofte være knyttet til at målet vil være formulert uavhengig av hvorledes institusjonens omgivelser måtte utvikle seg. Strategiplanen defineres nettopp som en konkretisering av målet og veien dit under visse forutsetninger om hvordan omgivelsene (verden, staten, departementet, næringslivet) vil handle og vurdere på lang sikt.

Slik jeg opplever dette, er problemet i hovedsak knyttet til forholdet mellom taktikk og strategi, og ikke mellom strategi og mål i seg selv. Jeg tror det er et fruktbart utgangspunkt å ha et pragmatisk forhold til dette skillet. Det er ofte vanskelig å si at et grensetilfelle hører hjemme det ene eller det andre stedet. Vi kan imidlertid formulere tre hovedtendenser, eller tre hovedakser som kan gjøre det lettere å gruppere tiltakene.

- a) Jo mer *vidtrekkende eller ugjenkallelige* beslutningene er, jo mer vil de ha karakteren av strategiske beslutninger. I dette ligger det selvfølgelig klare elementer av at planlegging på lang sikt er mer strategisk enn en på kort sikt.
- b) Jo *flere av institusjonens funksjoner* som påvirkes av planen, jo mer strategisk er den. En plan med stor organisatorisk bredde er altså mer strategisk enn en smalere. Dette gjelder for organisasjoner i allmenhet, først og fremst hierarkiske organisasjoner. I et system med en tredelt styringsstruktur (hierarki, demokrati, kollegial) er dette et noe mer

problematisk punkt. Instituttens langsiktige faglige planer har trolig strategisk preg.

- c) Taktiske planer består i hovedsak i utvelgelse av midler for å nå mål spesifisert på et høyere nivå. Strategisk planlegging derimot, innebærer både en *målformulering* og *målspesifisering kombinert med midler*.

Strategisk planlegging vil etter dette være preget av en plan som er langsiktig, som er bred i betydningen dekker store deler av institusjonen, og som er preget av en målformuleringer og målpresiseringer basert på antagelser om hvordan framtiden vil se ut.

Det sier dermed seg selv at strategier ikke er noe man skifter raskt - det er et stabilt underlag på lang sikt for handlinger, planer og initiativ. Dette betyr imidlertid ikke at taktiske planer ikke er nødvendige. Tvert i mot vil de være helt sentrale for å konkretisere utviklingen, og de kan skifte raskt, i tråd med erfaringer og behov.

Jeg vil ikke gå inn på ulike typer taktiske planer som handlingsplaner, virksomhetsplaner (som både kan være av strategisk og taktisk art) og selvfølgelig den vanligste taktiske planleggingsformen: budsjettene. De siste har paradoksalt nok strategiske elementer i seg siden de binder institusjonen på lang sikt ved allokering og besettelse av stillinger.

KAP. 2. UNIVERSITET OG SAMFUNN - MÅL OG PRINSIPPER

Universitetet i Trondheim har som sin målsetting å drive undervisning, forskning og formidling av kunnskap på et internasjonalt høyt nivå. Denne målsettingen har UNIT felles med de tre andre norske universiteter.

Begrunnelsen for universitetes eksistens ligger både i praktiske og nytteorienterte forhold så vel som normative og kulturelle. Universitetet skal være et senter for både refleksjon og kritisk vitenskap så vel som en nytteorientert og yrkesrettet undervisning. Et særtrekk ved Universitetet er at disse ikke skilles i ulike institusjoner, men at de sammen kan berike og styrke hverandre.

I så måte er det uavhengige universitet en bastion i vårt demokratiske og moderne samfunnssystem: det er ansvarlig overfor samfunnet samtidig som det stiller seg kritisk til det. Med sin størrelse og tyngde blir universitetene sentrale institusjoner for vår identitet og vår framtid, for våre verdier og holdninger. De blir også sentrale for forståelse og innsikt i den verden som skapes rundt oss, og et utgangspunkt for handling. Universitetene er kanskje våre viktigste institusjoner for håndtering av de enorme globale problemer vi står overfor.

UNIT skal speile og arbeide for å styrke de verdier vårt samfunn er tuftet på: pluralisme, toleranse, åpen kritikk og diskusjon og et utbredt folkestyre i en stadig mer internasjonal verden. UNIT vil motarbeide diskriminering enten den er basert på kjønn, tro eller rase. Universitetet vil óg ta stilling mot servilitet, ekspertvelde, nasjonalsjåvinisme og antidemokratiske strømdrag. Sannhetssøken, åpenhet, respekt for menneskeverd og individ, kritisk holdning til autoritære strømninger og tendenser både hos myndigheter, institusjoner og grupper må være sentrale verdier i dette universitetet og må gjennomsyre alle deler av dets virksomhet. Bare slik kan vi håpe å nå UNITs mål: å være en hjørnestein i vårt samfunns kultur- og næringsliv, å både være samfunnets kunnskapsbank, nyskaper og kulturelle entreprenør på en gang.

UNIT ønsker å være et universitet der kvalitet, kreativitet og kommunikasjon står sentralt. Når dette kombineres med respekt for demokratiet, miljøbevissthet og et særlig individuelt etisk ansvar for forskning og kunnskap vil UNIT i framtiden kunne fylle sin funksjon. UNIT ønsker selv å bidra til å skape en verdig framtid for Norge og for andre samfunn.

***** Utdanning:**

Universitetet skal forberede studentene for yrke og samfunns-
liv, legge et grunnlag for videre faglig utvikling og gjennom
et godt, helhetlig studiemiljø styrke studentene i deres
personlige utvikling.

Universitetet skal legge vitenskapelig tenkemåte og arbeids-
måte og aktiv forskning til grunn for sin utdannings-
virksomhet. Universitetet skal i sin utdanning bidra til
kjennskap til og forståelse for etikk og kulturelle grunnverdi-
er.

***** Forskning:**

Universitetet skal innenfor alle sine fagområder drive grunn-
leggende forskning. Grunnleggende forskning er den fors-
kning som utvikler faget videre gjennom egne faglige studier
og gjennom utveksling og studier av forskningsresultater ved
andre forskningssentra i inn- og utland.

Universitetet skal koble undervisning og forskning sammen
slik at undervisningen holder følge med utviklingen og
forskningen inngår som en del av utdanningen. Dette gjelder
særlig i forskerutdanningen hvor selvstendig forskning utgjør
en vesentlig del.

***** Formidling:**

Universitetet skal aktivt formidle faglig kunnskap, kompetan-
se og innsikt slik at det både imøtekommer behov i samfun-
net og fungerer som et korrektiv.

Universitetet skal som kulturinstitusjon både utad og innad
fremme menneskelig likeverd og likestilling, åndsfrihet og
toleranse, økologisk forståelse og internasjonalt medansvar.

KAP. 3. UNIT 1760-1992 - EN LANGSOM OPPBYGGING

UNIT ble opprettet ved stortingsvedtak i 1968. Sammen med Universitetet i Tromsø er det landets yngste universitet. På den annen side har det den lengste forhistorie som høyere læreanstalt i Norge. De fleste av det nåværende Universitets hoveddeler kan føre sine aner direkte tilbake til henholdsvis 1760-årene, til 1860-årene og til begynnelsen av dette århundrede. Da Universitetet ble etablert i 1968, hadde det med andre ord en over 200 årig tradisjon i Trondheim å bygge på.

Tanken om høyere utdanning i Trondheim er imidlertid langt eldre. Det er nærliggende å peke på Nidarosdomen og byens funksjon som religiøs senter i middelalderen. Oppbyggingen av Katedralskolen og klostre samt erkebispens mektige posisjon lånte tyngde til lærdomstradisjonen i Trondheim.

Universitetene i Europa vokste fram som lærerlaug og som skoler for verdslig profesjonsopplæring. Den vitenskapelige revolusjon på 1600-tallet skapte i tillegg en annen dagsorden for kunnskapen. Refleksjoner over naturen ble mer sentrale. En av grunnleggerne av the Royal Society i England, Francis Bacon, så nettopp hvordan denne naturvitenskapelige kunnskapen kunne kombineres med praktiske ferdigheter til nyttige innretninger for individ og samfunn.

The Royal Society ble etterhvert modell for en rekke vitenskapelige selskap. Idémessig blandet disse strømningene seg etterhvert med 1700-tallets opplysningsidealer og tro på individets rettigheter og muligheter. Dette er den ene bakgrunnen for det initiativ tre herrer tok i Trondheim i 1760-årene. Den andre begrunnelsen lå i det nasjonale, i at Norge burde komme med i de kontinentale strømningene. De tre var biskop Johan Ernst Gunnerus, rektor Gerhard Schøning og etatsråd Peder F. Suhm.

Det kongelige norske videnskabers selskap (DKNVS) ble en hjørnestein for det vitenskapelige liv i Norge i annen halvdel av 1700-tallet. Tanken om et universitet ble luftet i ulike varianter. I 1788 ble et forslag presentert for den dansk-norske kronpirins om et Universitet i Trondheim, basert på en kongelig gave samt bl. a. de Angelske stiftelser og ulike embetskombinasjoner. Undervisningen skulle finne sted i "vor prægtige Skolebygning". Planen var lansert som "Norges Hovedønske om et Universitets Oprettelse". Kravet om et nasjonalt universitet ble med andre ord først reist i Trondheim.

DKNVS utviklet seg til et selskap som både hadde studier av natur og kultur på sin dagsorden. Store framskritt ble gjort etterhvert på begge felt. Vel kjent er korrespondansen mellom C. v. Linné og Gunnerus. Målet var å utnytte naturen til beste for folket og nasjonen og stor oppmerksomhet ble viet moderniseringen av jordbruket. Samtidig var det viktig å skape en nasjonal identitet gjennom historie og kulturstudier. DKNVS kom til å forene det nyttige og det identitetsskapende.

Denne tradisjonen av det nyttige og det kulturelle kom utover på 1800-tallet til å falle i skyggen av det humboldtske universitetsideal. Dette la stor vekt på vitenskapen som mål i seg selv og som middel til en selvstendig intellektuell personlighetsutvikling ("dannelse"). Humboldt-tradisjonen gikk for en stor del utenom Trondheim siden det norske universitetet ble opprettet i Kristiania i 1811. Det ble Det Kongelige Fredriks Universitets oppgave å forsonne humboldt-idealene med en heller fattig stat i vekst. Dannelse og selvstendighet ble ofte knyttet sammen med nytte og statsinnblanding med de konflikter det innebar. Det norske vitenskapsakademi (opprettet i 1857) ble etterhvert en forsvarsorganisasjon for de humboldtske idealer.

Universitetet i Kristiania ble primært embedsmennenes universitet, der dannelse også fikk en annen betydning enn personlig utvikling. Statens høyeste tjenestemenn skulle utdannes her og med embedsmennenes sterke posisjon i det norske 1800-tallssamfunnet ble Universitetet også den norske eliteskapende institusjon. Også universitetet i Oslo måtte leve med krav om å utdanne kandidater som senere skulle fylle mange typer yrker, også innen næringslivet.

Selv om DKNVS som uavhengig instans etterhvert kom noe i bakgrunnen, dukket et annet og nytt initiativ fram i Trondheim på midten av 1800-tallet, et initiativ som bygde på mye av de samme ideer som det gamle DKNVS. Behovet for nyttig kunnskap kombinert med de Angelske formuer var basis for forslaget om høyere teknisk utdanning i Trondheim. Skiftet lå først og fremst i vektleggingen av industri framfor jordbruk. Utover i 1860-årene kom dette forslaget til å bli fremmet med stadig større styrke, med den følge at et mer eller mindre motvillig Storting vedtok å opprette Trondhjem Tekniske Lærestalt (TTL) fra 1870.

Sentrale personer bak dette forslaget var blant andre stiftamtmann C. F. Mozfeldt, stadsingeniør C. A. Dahl og rektor ved Katedralskolen, C.A. Møller sammen med noen næringsdrivende. Til sammen utgjorde disse en slags 1800-tallets parallell til Suhm, Gunnerus og Schønning. Særlig stadsingeniør Dahls betydning for den tekniske undervisning i Trondheim ble uvurderlig. Dahl involverte seg i en rad polemikker med Oslo-universitetets professorer når det gjaldt spørsmålet om hva teknisk utdanning egentlig var. Dahl fortsatte i så måte Selskapets tradisjon om det nyttige og kunnskapsorienterte - og motarbeidet den humboldtske dannelsesstradisjon som professorene H. C. Christie og O. J. Broch sto for.

Typisk var Dahls argument for en polyteknisk skole som ikke bygde på latin eller andre dannende fag:

Hvad der kunde vække Betenkelighed, er med Hensynet til at Staten vel vil fordrø en saadan almindelig Dannelse hos de Teknikere, den ansetter i sin Tjeneste; men den faar da opstille dette som en Betingelse ved Siden af, at have gennemgaaet det tekniske Kursus.

TTL ble et symbol på den voksende modernitetsfølelsen i Trondheim. Skolen ble gjort fireårig i 1890-årene og rett før århundreskiftet flyttet den inn i nye lokalet - vis a vis både katedralskolen og DKNVS lokaler i det som nå er Trondheims rådhus.

Utover i 1880-årene ble vitenskapen av stadig større betydning for de tekniske fag. Dette skjedde på to måter: dels som kunnskapsmessig grunnlag for ny teknologi, særlig innen kjemi og elektroteknikk. Derneft og ikke minst med den prestisje vitenskapelighet fikk i det moderne samfunn. Bl. a. Ingeniørforeningen la om sin strategi og ville forsøke å oppnå "Autoritet, dannelse og tillit" gjennom vitenskapelig aktivitet og dermed gjennom en vitenskapelig høyskole. Resultatet ble Norges Tekniske Høgskole (NTH), vedtatt lagt til Trondheim i 1900 og forøvrig mest mulig løsrevet fra det gamle TTL.

Opprettelsen av Norges Lærerhøgskole i 1922 har mange paralleller med NTH og ingeniør-rollen. Seminaristenes, de ikke universitetsutdannede lærernes, ønske om både utvidet kunnskap og høyere status, ledet til nettopp en seminaristenes høyskole. Det ble en høyskole som særlig skulle ivareta grunnskolenes behov. Pedagogikk ble det nye obligatoriske faget, en vitenskapeliggjøring av undervisningsfunksjonen helt parallell til vitenskapeliggjøringen av de teknologiske disipliner. NLHT kom til å bli folkeopplysningens arnested, nettopp i motsetning til universitetets mer distante og elitistiske holdning. Lærerhøgskolen ble tuftet på folkehøgskoleidealet mer enn den klassiske dannelse. Etter hvert ble også pedagogikk et universitetsfag, men det skjedde ikke med noen særlig tyngde før etter annen verdenskrig.

Utover på 1960-tallet utviklet mange av instituttene både ved NTH og NLHT en to-sidighet. Den ene siden la vekt på instituttets relevans i yrkes-sammenheng, den andre viste et vitenskapelig basert forskningsinstitutt. Dette gjaldt institutter på begge høyskoler, selv om den tvetydige karakteren nok var sterkere på NLHT enn på NTH. Det var denne utviklingen som i særlig grad gjorde det mulig for Trondheimsmiljøet å fremstå som et reelt universitetsalternativ.

Denne vitenskapeliggjøringen og utviklingen av instituttenes tosidighet endret etterhvert karakteren av fagene som yrkesdannende. I korthet kunne en si at høyskolene skiftet fra å være yrkesstyrt til å bli yrkesstyrende. Denne endringen kom nok først på NTH, men senere óg på NLHT. Prosessen må sies

å ha vært et ledd i frigjøringen fra den yrkesdannende funksjon i retning et mer tradisjonelt universitet.

I 1968 ble de tre hoveddelene, DKNVS, NTH og NLHT samlet til et universitet sammen med den nye medisinerutdanningen, Universitetet i Trondheim (UNIT). Som en rød tråd gjennom alle delenes forhistorie løper en tro på opplysning og kunnskap, på vitenskap og på nytte. Dannelse i betydningen personlig utvikling var viktige trekk ved noen av retningene, men fikk aldri den tyngde og de utviklingstrekk som beveget den bort fra det humboldtske ideal mot en embedsmannsskole.

*** *Et universitet for nyttig opplysning og kunnskap.*

Det andre trekket vi skal knytte til denne forhistorien er hvorledes vitenskap kombineres med yrkesrettede studier - enten som ingeniør eller lærer, for å skape framtidens kunnskapsform: den vitenskapsbaserte teknolog og pedagog. Vitenskapen blir ikke bare et virkemiddel til å oppnå autoritet, dannelse og tillit for to yrkesgrupper, det blir også en mektig stimulans og utvidelse av yrkenes handlingsrom - kunnskap og vitenskap nytter - en bedre verden lar seg realisere.

*** *Et universitet der yrkeskunnskap og vitenskap kombineres.*

De trekk vi mener å ha funnet i UNIT's forhistorie er vårt eget århundredes særtrekk - det senmodernes gjennombrudd og troen på det rasjonelle menneske. Universitetet i Trondheim ble Norges mest markante "moderne" universitet i denne kulturelle betydningen av ordet. Oslo ble i mangt embetsmennenes universitet, Bergen ble preget av kopieringen av Oslo under strategien: "et eliteuniversitet" - mens Tromsø først og fremst ble et regionalt universitet med sin identitet knyttet til Nord-Norge. Trondheim kom altså til å få den kulturelle rollen som det senmoderne universitet.

KAP. 4. UNITs FRAMTID - PRINSIPPER

Universitetet i Trondheim vil i de kommende år stilles overfor en rekke utfordringer fra en samtid som selv er i kontinuerlig endring. I en slik situasjon er det viktig at vi bevarer det gode i de tradisjonene som UNIT er tuftet på. Samtidig må vi være i stand til å skape svar på utfordringene som bryter med vanetenkning og kombinerer vår bredde og innsikt.

Det "rene" eller det "nytteorienterte" universitet?

Et utgangspunkt for UNIT kan være den spenningen som idag finnes i universitets- og forskningsverdenen generelt. Vi står overfor en situasjon der vi tilsynelatende må velge mellom to ytterpunkter: vil vi ha et rent og ærbart universitet eller vil vi ha et nytteorientert og ansvarlig lærested?

Det rene eller ærbare universitet assosieres gjerne med et universitet der forskning og undervisning skal være fri fra ytre press og forstyrrende elementer. Kun forskningens indre drivkrefter og studentenes og lærernes intellektuelle nysgjerrighet skal drive forskning og undervisning framover.

Det nytteorienterte universitet svarer derimot raskt på samfunnets omskiftenede behov og ønsker. Et universitet som står til samfunnets tjeneste i en nær sagt bokstavelig forstand og som er ansvarlig overfor samfunnet på ethvert tidspunkt, på kort og lang sikt, både for hva det gjør og ikke gjør.

På mange vis illustrerer disse ytterlighetene dilemmaet for universitetet: ærbart eller ansvarlig? Universitetstradisjonen inneholder vanligvis begge elementer, ofte i kaotiske blandinger. UNIT må i framtiden ta vare på og dyrke begge, men å ha et klart begrep om ytterlighetene letter diskusjonen om hvor UNIT bør gå. Vi finner de samme motpolene igjen innen de tradisjonelle begrunnelsene for forskning. Vanligvis skiller en her mellom to prinsippielt ulike begrunnelser for hvorfor kunnskap eller forskning er viktig: *kulturargumentet* og *nytteargumentet*.

Kulturargumentet knyttes vanligvis til det ærbare universitet. Enhver nasjon som vil kalle seg en kulturnasjon må dyrke kunnskap og visdom som grunnlag for et selvstendig samfunn og en levende kultur. Kulturargumentet vektlegger også ofte den kritiske funksjonen som universitetet skal ha. Dets

ærbarhet som institusjon ligger i det moralske eller normative ved å utgjøre et kritisk korrektiv i samfunnet.

Nytteargumentet koples ofte sammen med det ansvarlige universitet. Kunnskap og forskning er nyttig og må derfor opprettholdes og styrkes fordi det blant annet gir instrumentelle løsninger på samfunnsproblemer. I denne tradisjonen er det universitetets plikt å bedrive nyttig forskning siden universitetet skal være ansvarlig overfor samfunnet.

Nytteargumentet kan imidlertid presiseres i en serie retninger som alle er variasjoner over grader av direkte og indirekte nytte. Det kan dreie seg om alt fra nyttig og instrumentell kunnskap, som åpenbart er direkte anvendelig via indirekte effekter i form av at økt kunnskap og klokskap som gjør oss bedre i stand til å håndtere nye situasjoner mer adekvat. I den andre enden av nytteskalaen finner den gamle begrunnelsen for at Universitetet ikke skulle ta sikte på å være nyttig i det hele tatt: Bare når vitenskapen får utvikle seg fritt i tråd med sine egne indre regler kan den virkelig bli nyttig og utnytte hele sitt potensiale.

Spenningen på dette overordnede nivået kan vi finne igjen i alle de tre feltene for universitetets målsetting: i undervisning, i forskning og i formidlingsdelen. Det dreier seg både om spenningen mellom det ærbare og det ansvarlige og de kunnskapsmessige begrunnelsene for vitenskap: kulturargumentet versus nytteargumentet.

I undervisningen finner vi det i de ulike utdanningstradisjonene: På den ene siden utdanning gjennom de gleder og den innsikt økt kunnskap og klokskap gir. På den annen side den behovsorienterte utdanning som setter sammen fag og disipliner til et studium som svarer til samfunnets behov til enhver tid. Disse retningene får ofte navn som henholdsvis "frie studier" og "profesjonsstuder". Navnene er ofte noe misvisende siden de frie studiene oftest er styrt, og siden profesjonsstudiene ikke nødvendigvis fører til en profesjon. Uansett er disse belastede begrepene et uttrykk for de motsetninger som finnes innen universitetets undervisning.

Innen forskningen finnes dette i spenningen mellom begrepsparet grunnforskning og anvendt forskning og utvikling. Kriteriene for god grunnforskning er først og fremst ny innsikt, nye kunnskaper og ny erkjennelse. Den anvendte forskningen har nytte som sitt mål - det være seg alt fra nytte målt direkte i kroner og øre til nytte i betydningen økt forståelse som kan føre til mer relevante tiltak. Poenget i den siste avgrensingen er først og fremst at den anvendte forskningen er fokusert og relatert til problemer slik de opptrer i samfunnet utenom universitetet, mens grunnforskningens problemer først og fremst genereres av vitenskapen selv.

Innen formidling kommer dikotomien til syne gjennom ulikheten mellom folkeopplysning og kulturspredning på den ene side og en yrkesorientert og nyttebasert formidling på den annen side.

I den senere tid har en imidlertid forsøkt å bryte ned disse ytterpunktene: profesjonsstudiene er åpnet for "ikke-nyttige" innslag og de frie studiene får elementer av yrkesutdanning knyttet til seg. Begrepet om grunnleggende forskning og diskusjonen om forskningens kvalitet har ledet til en nedtoning av skillet mellom grunnforskning og anvendt forskning. Kunnskap gjennom forståelse og innsikt og kunnskap basert på instrumentelle metoder begynner å bli annerkjent som to ulike kunnskapsformer.

Den historiske arv som UNIT bærer med seg, og det særpreg universitetet i Trondheim har blant landets universiteter, peker i retning av at tyngdepunktet for dette universitetet ligger nærmest det ansvarlige og det nyttige. Eller for å ta de tre målområdene: den yrkesrettede utdanning har en tyngre tradisjon i Trondheim enn ved andre norske universitet (hva enten det gjelder lærere, arkitekter, leger eller ingeniører). På forskningssiden peker det på en større vektlegging på den anvendte forskningen. På formidlingssiden framstår den nyttige yrkesbaserte formidlingen som universitetets viktigste.

Utviklingen av en anvendt forskning tett integrert i høyskolene er et særkjenne ved UNIT. Forskningsstiftelser som SINTEF og ALLFORSK er i dag sentrale og viktige elementer i det samlede universitetsmiljø. Styrken ved å skille ut disse aktivitetene som egne organisatoriske enheter, men bevare dem fysisk tett integrert i universitetet, har vært og er meget fruktbar. Det frigjør bl.a. universitetets egen forskningskapasitet for grunnleggende forskning samtidig som denne hele tiden kan leve i nær vekselvirkning med et levende og avansert forskningsmiljø som driver anvendt forskning. Dette gjelder begge veier og både faglig så vel som organisatorisk og undervisningsmessig.

Skjevheten i tradisjonen og dagens situasjon er UNITs utgangspunkt for handling i framtiden. Spenningen mellom det nyttige og det reflekterende representerer på samme tid en styrke, en utfordring og en mulighet for det framtidige universitetet.

- Spenningen er en styrke fordi det plasserer UNIT i nær inngripen med det større samfunnet. UNIT er først og fremst et nytteorientert universitet som tar sitt samfunnsansvar alvorlig. Denne basisen må utbygges, gjennomtenkes og konsolideres som en hovedpilar for universitetets framtidige utvikling.

- Spenningen er en utfordring fordi et universitet som ikke tar forskningens og undervisningens egen dynamikk alvorlig, vil utarmes på talent, ideer og skaperevne. Det ligger óg i situasjonen at et ansvarlig, men ikke ærbart universitet fort kan bli et korrumpert og avstumpet universitet. UNIT trenger derfor å styrke den mer grunnlagsorienterte undervisning og forskning og utvikle evnen til kritisk, dvs. analytisk og normativ, tenkning. Det normative elementet gjelder så vel vitenskapsinternt som for vitenskapens funksjon i samfunnet.

- Spenningen er en mulighet fordi det åpner for en kombinasjon og utvikling som kan gjøre UNIT til et universitet på høyt internasjonalt nivå innen mange områder. Forutsetningen er at en klarer å utvikle mekanismer som er i stand til å blande det nyttige og det kloke, det kritiske og det som fyller behov, yrkesutdanning og allmenutdanning på en slik måte at det både fyller samfunnsmessige behov, stimulerer til kritisk refleksjon og har en tilstrekkelig bredde og spenst. Målet er å sette studenter og lærere i stand til å møte neste århundredes ukjente utfordringer på en kreativ og kunnskapsbasert måte: å gi nyttige, etisk velfunderte og kritisk skapende svar på nye utfordringer. UNIT vil gi et kunnskapsmessig og teoretisk grunnlag også for å løse problemer som ennå ikke er formulert.

En måte UNIT vil nytte for å viderutvikle det ansvarlige og kritiske i kombinasjon er å vektlegge studiekulturen, både den delen som foregår på universitetet og studentkulturen utenfor universitetets egentlige ansvarsområde. UNIT har her det beste utgangspunkt i et levende studentkultur som er uten sidestykke i Norge og i en god studiekultur. Ved å vektlegge toleranse og forståelse mellom kjønn, rase og nasjonalitet og å utvikle demokratiske styringsordninger kan mye oppnåes. Universitetet kan bli et mønstersamfunn i så henseende.

*** *UNIT skal utvikles til et kritisk, tolerant og ansvarlig universitet.*

Et universitet med bredde og mangfold

UNITs forgjengere har vært institusjoner med stor faglig bredde. Det har ligget både i lærer- og ingeniørutdanningen og i DKNVS-tradisjonen. Det knytter UNIT til tre historiske oppgaver som disse institusjonene bidro til å løse. DKNVS spilte en viktig rolle i etableringen av begrepet om et selvstendig Norge og sto sentralt i utbredelsen av kunnskap om landets natur og kultur samt om dets muligheter for å utnytte disse resursene. Trondheim tekniske læreanstalt og senere NTH fikk nasjonens industri og næringsliv som virkefelt. Lærerhøgskolen ble sentral i arbeidet med å spre kunnskap og opplysning blant landets barn og ungdom.

Stor faglig bredde var forutsetningen for at disse institusjonene skulle klare disse oppgavene. DKNVS tok opp både natur- og kulturstudier i arbeidet med å lære landets hemmeligheter å kjenne. NTH ble allerede fra starten av en polyteknisk høyskole som skulle dekke alle tekniske disipliner og kombinasjoner. NLHT ble også en institusjon som satset på bredde i motsetning til de klassiske universitetsinstituttene spesialisering og fordypning.

Det er flere grunner til at bredden er så viktig. Det første er oppgavenes art. Innen alle tre tradisjoner har de samfunnsmessige utfordringer og oppgaver vært av en fler-disiplinær natur. Problemene vi står overfor i dag kjenner heller ikke til universitetenes tradisjonelle faggrenser. Nødvendigheten av faglig bredde kan vi i derfor knytte til de samfunnsmessige utfordringer og dermed til det ansvarlige universitet.

Vi kan og knytte det til det ærbare eller til det kulturelle argumentet for forskning og undervisning. I et lengre tidsperspektiv er universitetenes disiplininnndeling ikke statisk og fastlagt en gang for alle. De er tvert om dynamisk og skiftende (om de ikke er forsteinet). Nye disipliner oppstår og andre forfaller. Etableringen av ny basiskunnskap har ofte utspring i områder som genereres på kanten av gamle institutter og disipliner og på kontaktflatene mellom dem. Flere disipliner gir større mulighet for ny kunnskap og innsikt og stor bredde øker sannsynligheten for å finne nye og kreative svar på hittil ukjente utfordringer.

Dette nettverksargumentet er viktig. Jo flere disipliner og tankemåter som er representert innen et universitet, jo større er sannsynligheten for at fruktbare kombinasjoner kan oppstå i møtet mellom dem. Dette gjelder hva enten det dreier seg om en ytre oppgave, et oppdrag fra samfunnet, eller en indre generering av genuint ny innsikt og kunnskap. To forhold er en betingelse for at dette skal være gyldig. For det første må de enkelte miljøer ha en viss størrelse slik at det blir mulig å delta aktivt på universitetets ulike arenaer og å ha en kvalitet som gir dybde og tyngde. Dernest må en forhindre at disipliner, miljøer eller institutter forskanser seg og blir seg selv nok.

Det er en vanlig fordom å hevde at et universitetets instituttinndeling følger disiplingrenser som er relativt klare og nær sagt naturgitte. I et universitet under utvikling er dette ikke tilfelle og har historisk sett heller aldri vært slik. I dag består mange institutter på begge høyskoler av enten flere disipliner på ett institutt, dvs at vi har institutter som er tema- eller sektorbaserte (og ikke disiplinrettede), og institutter som vi normalt vil forstå som sub-disipliner, eller deler av disipliner. Det er liten grunn til å mene at dette ikke vil bli slik også i framtiden. Dette gjelder begge høyskoler i like stor grad og er først og fremst begrunnet i det hensiktsmessige. Konsekvensen av dette er at universitetet hele tiden må se på tema- og disiplinorganisering som virkemidler i en dynamisk endring av universitetet. Nye fruktbare kombinasjoner kan oppstå, og gamle institutter kan stivne og vil trenge nye samarbeidspartnere for å revitaliseres eller gjøres fruktbare. Universitetet vil særlig vektlegge et hensiktsmessighetsperspektiv på denne utviklingen i framtiden.

Mange institutter er bygd opp i forhold til sin sektor i næringslivet eller i offentlig virksomhet. Disse har i tillegg ofte sin parallell i forskningsinstituttene organisering. Denne nære tilknytningen er utvilsomt en styrke når det gjelder kontakten mellom universitet og næringsliv eller forvaltning, men

den kan også representere en utfordring fordi den så lett ender opp i en lukket kulturform og i båstenkning. I så måte vil ikke argumentet om bredde, nettverk og gjensidig frukbarhet fungere. UNIT vil derfor arbeide med å utvikle denne sektorbaserte instituttformen videre.

Et annet argument for stor bredde er universitetets funksjon som lyttetasjon for det globale nettverk av universiteter og forskningsinstitutter. Nye kombinasjoner oppstår rundt om i verden. Vår oppgave må være å kunne motta disse impulsene raskt og videre transformere og formidle dem inn i en norsk virkelighet. Bare et universitet med tilstrekkelig bredde og kompetanse kan være i stand til å gjøre dette.

Argumentene for et universitet med stor bredde er tunge. Det vil de være uansett hvor på skalaen mellom et nyttig og ærbart universitet vi ønsker å plassere oss. UNIT ønsker å være et universitet med stor bredde samtidig som en ivaretar kompetanse og kvalitet.

Dette prinsipielle grunnsynet må modifiseres. Det må settes inn i en sammenheng der det tar hensyn til samordning med andre norske universiteter og til universitetes eget tyngdepunkt. Det må selvfølgelig også vurderes mot ressursargumenter som setter rammen for hvor mange bærekraftige miljøer UNIT kan underholde.

Samordning og spesialisering, eller arbeidsdeling mellom universiteter er problematisk nettopp fordi bredde er et nøkkelbegrep for universitetenes identitet. En rekke fag og fakulteter er helt nødvendige for at vi skal kunne kalle oss et *universitet*. Hverken norgesnettets eller internasjonalt samarbeid kan frita oss fra dette ansvaret.

Det er forøvrig lite som tyder på at stordriftsfordelene er særlig merkbare i store deler av den grunnforskning og høyere undervisning som vi her snakker om. Noen viktige unntak finnes imidlertid: anskaffelse og utnyttelse av resurskrevende forskningsutstyr og veiledningsgrupper av doktorgradskandidater. Tvert i mot vil stordriftsulempene raskt gjøre seg gjeldene. Store enheter holdt sammen av en disiplin og en bestemt tenkemåte er ikke det beste utgangspunktet for å skape levende kontakt og nyskapning på grenseflatene mellom instituttene og disiplinene. De enkelte fagmiljøer må selvfølgelig ha en viss minimumsstørrelse slik at de kan utgjøre en levende faggruppe, men ut over dette er trolig faglig bredde viktigere.

Dette betyr selvfølgelig ikke at UNIT ikke skal ha sin særegne profil. Tvert i mot. UNIT har klare tyngdepunkt som er historisk bestemt, og som vi må bygge videre ut. Spesialiseringens spøkelse er derimot en fare som vi må unngå. Bredde er en livsbetingelse for at et universitet ikke skal bli en avansert høyskole. I bredden ligger mangfoldet og kreativiteten som må styrkes. Norgesnettets hjelper oss til dette, men det er ikke nok. UNIT må selv beherske et stort antall disipliner om det skal fylle sin oppgave.

-
- *** *UNIT skal være et universitet med en betydelig faglig bredde.*
- *** *UNIT skal ha en særpreget profil med et stort innslag av naturvitenskapelige og teknologiske fag*

Kvalitet og kvantitet

Universitetsutdanningen og universitetsforskningens kvalitet er av avgjørende betydning for UNITs internasjonale renommé og gjennom det for adgang til internasjonalt forsknings- og undervisningssamarbeid. Å kontinuerlig arbeide for å høyne de ulike kvaliteter ved UNIT vil derfor være et viktig mål. Nå henger imidlertid resurstilgang og kvalitet nært sammen. Et bedre mål for god ressursutnyttelse og høy kvalitet er begrepet om vitenskapelig og utdanningsmessig produktivitet. Vi ønsker at flest mulig skal lære mest mulig på kortest mulig tid, og at universitetets lærere skal bedrive en forskning på høyt internasjonalt nivå. Med begrensede ressurser sier det seg selv at dette er vanskelig å realisere.

Det UNIT imidlertid kan gjøre er å utvikle en indre kultur som stimulerer til å utvikle de best mulige tilbud både på undervisningssiden og innen forskning. Tiltak for å styrke kvalitetsbevisstheten kunne bestå av tilgang til større ressurser, mer tid til forskning, økt tilgang av doktorgradskandidater etc. Personlige opprykk og lønnsfastsettelse er også tiltak som kan gå inn i dette. Slike tiltak bør imidlertid nyttes med varsomhet fordi det ikke finnes noen mulighet for å sammenligne kvalitet av ulike fagmiljøer uten at en kjenner en rekke spesielle forhold som publiseringsvaner, normer og standarder innen faget, hva som regnes som gode aktiviteter etc. Dette betyr at evalueringer først og fremst må baseres på peer review - typer av evaluering for at resultatene skal bli godtatt av de berørte parter.

På sikt vil UNIT legge mer vekt på å premiere kvalitet i forskningen ved å bedre forskningens lokale kår der hvor det drives godt enn på direkte lønnsmessige virkemidler. En slik premiering med friår, ekstra stipendiater, reisemidler, utstyr, kontorer, laboratorier osv. har en langt bedre effekt på forskningens videre utvikling og er mer i tråd med universitetets idé- og verdi-grunnlag. Dessuten vil det virke positivt på de forskere som lar seg motivere mer av forskning enn av andre forhold.

Kvalitetsaspektet må og legges på utdanningssiden. Her foreligger det to ikke-ekskluderende tradisjoner for hva som kan gjøres for å høyne kvaliteten. Dels kan en stille meget strenge krav til de studenter som taes opp ved universitetet, dels kan man forsøke å lage et best mulig læringsmiljø. Prinsipielt sett strider høye krav ved opptak med de grunnleggende demokratiske idéer og samfunnssyn som ligger til grunn for UNIT. Ett av universitetets mål er jo nettopp å formidle ny kunnskap uavhengig av rase, kjønn og klasse. Å bedre

det totale studiemiljøet slik at læringen kan bli mer effektiv og gjensidig, framstår derfor som en langt mer attraktiv strategi enn å velge de aller beste på forhånd.

Dette betyr selvfølgelig ikke at en rekke studieretninger må begrense opptaket fordi det rett og slett ikke er ressursmessig dekning for å slippe alle studenter inn på disse retningene. Slike pragmatiske begrensninger vil UNIT bli nødt til å ha i overskuelig framtid. Prinsipielt sett ønsker universitetet derimot at studier skal være åpne for alle som fyller visse minstekrav, definert som studiekompetanse.

Bibliotekssituasjonen er et av de mest sentrale virkemidler for å øke kvaliteten både på forskning og undervisning. Å utdanne studenter som kan bruke gode biblioteker og gjerne bruker dem døgnet rundt er internasjonalt sett et av de beste kjennemerker på et kvalitetsuniversitet. Det er unødvendig å si hvor viktig gode og ajourførte bibliotek er for den daglige forskningsaktiviteten i mange fag. Bibliotekssektoren er kanskje det området der UNIT med de enkleste midlene kan foreta et kvalitetssprang framover.

Kvalitetsvurderinger må gjennomsyre alle deler av universitetslivet, både forskning, utdanning og formidling. Det må imidlertid være en kvalitetsvurdering som sees i sammenheng med produktivitet. Hvordan kan UNIT utnytte sine begrensede ressurser på en slik måte at samfunnet får et best mulig universitet både når det gjelder forskning og utdanning, og som samtidig tar vare på universitetets grunnleggende verdier?

*** *UNIT vil legge sentral vekt på kvalitet og produktivitet både innen forskning og undervisning.*

*** *UNIT vil styrke biblioteksfunksjonen som et ledd i arbeidet med å heve kvalitetsnivået på forskning og undervisning.*

KAP. 5. UNITs FRAMTID - UNDERVISNING FORSKNING OG FORMIDLING

Universitetets målsetting er tredelt: forskning, undervisning og formidling. Av disse har alltid forskning og undervisning blitt tillagt størst vekt. Forholdet mellom disse (forskning og undervisning) har derimot variert over tid. I dette kapitlet vil vi først drøfte prioriteringer og fellestrekk mellom de tre feltene og så gå igjennom dem en for en.

Alle tre områder har i den tiden UNIT har eksistert gjennomgått store forandringer. Utvider vi tidsperspektivet til hele etterkrigstiden står vi overfor sterkere endringsprosesser enn i noen annen historisk epoke. På utdannings-siden har det skjedd en revolusjon i utdanningsmønsteret. I 1960 var postgymnasial utdanning ennå sjeldent, i dag tar universitetene i mot store deler av hele årskull.

Forskning var rundt 1950 nesten utelukkende et fenomen som forgikk på universitetene. I dag har vi en anvendt instituttsektor utenfor universitetene som er spesialiserte, forskningsutførende enheter og som utfører mer forskning enn det universitetene noen gang har gjort. Samtidig har etterspørselen både etter forskning og undervisning økt dramatisk.

Formidlingssiden har endret seg minst like mye - først og fremst gjennom de nye, sterke medier. Fjernsyn og video har endevendt gamle forestillinger om kåseri og radioforedrag. Nyttepreget formidling har fått en sterkere plass støttet opp av kravet om livslang læring. Formidling i betydning deltakelse i politiske debatter og andre kontroverser, eller som hjelp for mindre ressurssterke grupper til å bli hørt, inngår som mer eller mindre nye elementer i formidlingsbegrepet.

I en situasjon der premisser endres blir det viktig for UNIT kontinuerlig å vurdere sin plass og sine prioriteringer. UNIT må finne sin plass som sentral premissleverandør for forskning og høyere undervisning. Dette reiser spesielle problemer angående profilering i forhold til de mer spesialiserte samarbeidende institusjoner. På undervisningssiden dreier det seg først og fremst om det regionale høgskolesystemet, mens det på forskningssiden er knyttet til de anvendte forskningsråd og dermed hele instituttsektoren.

UNIT tar mål av seg til å være en node i dette systemet, knyttet sammen i Norgesnett. UNITs profil og satsningsfelt framstår i dette som en institusjon hvis ansvar det er å gi en forskningsbasert undervisning på det høyeste nivå.

Dette gjelder alle UNITs deler og er grunnlag for institusjonens framtidsrettede politikk. Det er universitetene og de alene som er i stand til å kombinere grunnlagsorientert forskning og undervisning på høyeste nivå. Dette skyldes både den bredden og kvaliteten de skal ha, tilknytningen til et internasjonalt samarbeidsnett som samtidig setter standarder i praksis og en kritisk og ansvarlig grunnholdning overfor egen kunnskap og overfor samfunnet.

UNIT vil i årene som kommer særlig vektlegge undervisningssiden. Dette betyr ikke at en skal ansette flere profesjonelle lærere, men snarere at vi vil utvikle det universitetene har vokst på: kombinasjonen av grunnlagspreget forskning og høyere undervisning. Sammen har disse to aktivitetene stimulert hverandre, bl. a. ved at den ene delen gir oversikt og kritisk distanse, mens den andre gir dybde, innlevelse og intensitet. Ved UNIT vil en så langt som mulig sørge for at disse to elementene først og fremst er representert gjennom hver enkelt lærer.

Faren slik vi ser det i dag, er at de to grunnelementene, undervisning og forskning, skiller lag. Forskning som aktivitet er i stand til å tiltrekke seg og finansiere en stadig større del av mulige kandidater til universitetsstillinger. Dette er i og for seg en gunstig utvikling som bidrar både til å skaffe universitetets kandidater arbeid og til utøvelse av en for universitetet sentral aktivitet. Men det er ikke forskning alene som er UNITs oppgave, det er forskning i kombinasjon med undervisning.

UNIT vil derfor i tiden som kommer legge særlig stor vekt på undervisningssiden. Å heve kvaliteten på undervisningen er også samtidig å heve standarden på grunnforskningen. Forskningsmiljøene blir mer dynamiske gjennom stadig tilgang på hovedfags- og doktorgradsstudenter. Samtidig sikrer dette effektiv spredning av ny innsikt og kunnskaper til alle samfunnssektorer. Studentene, en hovedressurs ved universitetet, må trekkes mer inn i arbeidet både med undervisning og forskning.

Det er blitt argumentert med at svært mye av den grunnforskning Norge trenger og bruker foregår utenfor landets grenser. Dette er utvilsomt riktig. Det er ikke nødvendigvis noe mål og heller ikke gjennomførbart at et universitet skal drive grunnforskning på alle felter. Det er heller ikke noe mål at en skal velge seg ut noen få felter og satse alt på disse. Vi har tidligere argumentert for bredde i disipliner, fag og fagtradisjoner. Dette argumentet blir enda sterkere når det koples sammen med vektleggingen av den forskningsbaserte undervisning. Hvilke miljøer, fag eller institutter som så viser seg å kunne bidra i den internasjonale forskningsfronten er vanskelig å forutsi og derfor også umulig å styre. Instituttsektoren kan velge konsentrasjon og målrettethet, et universitet må derimot ha bredde på grunn av primæroppgaven: å gi forskningsbasert undervisning.

I mange fag vil et begrep om grunnleggende forskning være mer klargjørende enn grunnforskning. Grunnleggende forskning utvikler faget med det mål å styrke fagets egenverdi. Vi vil i det følgende behandle grunnforskning og grunnleggende forskning som synonyme begreper.

Å satse på forskningsbasert undervisning har for UNIT en rekke konsekvenser i forhold til administrative rutiner, ressursfordeling, organisering og ikke minst evaluering. Det har også konsekvenser for en videreutvikling av gradsstruktur og kombinasjonsmuligheter og for UNITs forhold til ulike forskningsprogrammer.

*** *UNITs grunnprofil er forskningsbasert undervisning på høyest mulig internasjonalt nivå.*

Undervisning

Undervisningen ved et universitet som UNIT er mangfoldig, både i bredde og dybde. Det dreier seg om både lavere og høyere nivåer undervisning og doktorgradsnivå med forskerutdanning. Videre handler det om undervisning som er rettet mot yrkesmessige behov, og utdanning som er mer orientert mot kritisk vitenskapelig refleksjon og kunnskap, ofte innen samme institutt. I et framtidig UNIT vil alle disse utdanningskategoriene fortsatt finnes, men en vil satse mer på å styrke kombinasjonsmuligheter og ta flere hensyn innen hvert studium.

I mangt svarer de to rendyrkede hovedtypene av studier til vår tidligere inndeling i det ærbare og det ansvarlige. Nå finnes ikke de rendyrkede hovedtypene. Også de som studerer ved de ikke-yrkesrettede studier skal ut i arbeidslivet etterpå, og de som studerer til et yrke eller profesjon skal ha en vid og kritisk holdning til og forståelse av sitt yrke og dets plass i samfunn og kultur. Samtidig skal de ha et teoretisk grunnlag for å løse framtidige ukjente problemer og kunne nyttiggjøre seg ennå ukjent kunnskap et stykke inn i framtiden. UNITs målsetting er å være et kritisk og ansvarlig universitet, derfor må yrkesstudiene inneholde tunge komponenter som stimulerer til vidsyn og kritiske holdninger, mens de tradisjonelle universitetsfag må ha elementer av nytte og yrkesrelevans innbakt.

UNIT vil bygge opp et totalt undervisningstilbud som tar vare på dette på to måter: dels som tillegg og dels som integrerte elementer, alt etter hva som egner seg best. Alt i dag finnes slike tilbud på enkelte felt, men UNIT vil sette dem ytterligere i system i framtiden. Innen enkelte studier, i hovedsak de ikke-yrkesrettede, er det lange tradisjoner for kortere yrkesrettede tillegg etter studiet, eller mellom lavere og høyere grad. Det mest kjente er pedagogisk seminar som gir 1/2 års intensivt lærertrening, etterhvert stigende til ett år.

Med ett års kurs vil den andre varianten av yrkesforberdende kurs ligge integrert i disse studiene. UNIT vil i framtiden satse på også å bygge opp denne typen yrkesrettede kurs for andre områder slik som administrativ etterutdanning, offentlig kulturarbeid, forvaltning og liknende. Her åpner det seg store muligheter for felles yrkesrettede studier for alle deler av universitetet.

*** *UNIT vil opprette og styrke kortere yrkesrettede utdanningstilbud som tillegg til et hovedstudium for alle typer studenter.*

For de typisk yrkesrettede studier slik som medisin, sosialt arbeid, og store deler av teknologi og arkitektur vil det være viktig å styrke den kritiske og refleksive delen av studiet. Dette kan dels gjøres gjennom å utvide spekteret av kurs i studiet, eller ved å gjøre overgangen til andre typer studier etter avsluttet eksamen mer vanlig. På noe lenger sikt må det være mulig å ta et tilpasset supplerende studium med permisjon fra den vanlige studieplanen i de yrkesrettede studier. Både individuelt og samfunnsmessig ville en tjene på å få utdannet høyt kvalifiserte kandidater som har en variert utdanning med muligheter for nye, spennede kombinasjoner og en fornyet kreativitet. Det er intet mål at yrkesutdanningen skal være lik for alle så lenge minstemålene tilfredstilles.

*** *UNIT vil arbeide for et mangfold av kombinasjoner av yrkesrettede og uavhengige studier.*

Disse tiltakene vil kunne gjennomføres på mellomlang sikt. På lengre sikt vil UNIT stimulere til å utvikle nye kombinasjoner av mer permanent karakter. Slike vil kunne finnes på mange områder. Her skal det bare antydes noen få muligheter: life sciences som en kombinasjon av biologiske og medisinske fag, estetiske fag som kombinasjon av arkitektur, kunsthistorie og industridesign. Policy-studier som en kombinasjon av teknologi, statsvitenskap og økonomi, Vitenskap, teknologi og kulturstudier som kombinasjon av sosiologi, historie, kulturfag, filosofi, statsvitenskap og teknologi. Listen kunne gjøres mye lengre.

*** *På lengre sikt vil UNIT arbeide med permanente nye kombinasjoner.*

Disse tiltakene er ment som tillegg til de bestående studier ved UNIT. Også i framtiden vil de allerede etablerte hovedretningene innen studier ved UNIT være de viktigste og mest sentrale. Universitetet vil derfor legge vekt på at disse får gode utviklingsmuligheter og at arbeidet med å bringe denne undervisningen opp på et høyt internasjonalt nivå styrkes.

Å gjøre forskningsbasert undervisning til UNITs hovedsatsingsfelt innebærer både ressursmessige og administrative tiltak. Innen de fleste profesjons- eller yrkes-orienterte studiene finnes det allerede sterke overordnede instanser som er i stand til å mekle og sette ulike institutters undervisningstilbud sammen til et studium som tilfredstiller visse samfunnsmessige krav til profesjon eller yrke. Satt på spissen kan vi si at innen disse studiene er det universitetet som velger sammensetningen av studentenes studieplaner. Innen de mer disiplinorienterte studiene velger studentene selv det institutt de studerer ved. På denne måten får disse studiene ikke samme type koordinerende organ, og instituttet blir selv suverent i å bestemme sitt tilbud. Studenten velger i denne modellen institutt og gjennom det sin fagplan.

Et framtidsrettet universitet må åpne for at begge modeller kan bestå og for at det i framtiden kan bli vanlig at et institutt både gir undervisning i andre studieretninger og har sine egne studenter. For å kunne realisere et slikt fleksibelt studietilbud blir det viktig å utvikle styringsordninger som både kan koordinere, fordele ressurser og evaluere resultater. UNIT vil snarest etablere forsøksgrupper for drift med ulike opplegg for en slik samordning og koordinering.

*** *UNIT vil starte forsøk med nye måter å samordne og koordinere undervisning på.*

Det er av avgjørende betydning at dette arbeidet lykkes. Skal UNIT kunne møte framtidens utfordringer på en ansvarsbevist og kritisk måte må en ha administrative og fagpolitiske systemer som er sterke nok til å koordinere og orkestrere undervisningsinnsats og ressurstilgang på en fruktbar og fleksibel måte. Alt for mange viktige og gode utviklingsmuligheter har til nå stoppet på stivbente systemer, enten det dreier seg om yrkesrettede eller tradisjonelle universitetsfag.

Å sikre en høy kvalitet på undervisningen vil nødvendigvis innebære en eller flere former for evaluering. Et slikt system for evaluering bør bygges opp som del av et internkontroll og kvalitetskontrollsystem. I et nytt budsjettssystem med rammebudsjetter og målstyring vil undervisningsevaluering og utvikling stå svært sentralt.

En annen evalueringsform som UNIT vil bygge ut i framtiden er basert på et nært samarbeid med og deltaking i undervisning ved utenlandske institusjoner. Slikt samarbeid vil vi tro at vil ha en effekt i retning av å både vise hvilke mulige måter undervisning kan skje på i praksis og til å utvikle felles standarder. Deltakelse i bilaterale eller multilaterale undervisnings- og utvekslingsavtaler vil derfor måtte tillegges den største vekt.

Som tidligere nevnt er UNIT i prinsip tilhenger av at studier på universitetsnivå er åpne. Vi aksepterer at det kan være nødvendig å begrense

opptaket når ressursituasjonen tilsier det. UNIT er derimot skeptisk til at universitet skal dimensjonere antall studieplassene på de enkelte studier og fag etter noe som det antar som samfunnets "behov". Det har vist seg svært mange ganger at disse anslagene har vært gale. Det har og vist seg at studenter har kombinert fag på nye måter som har skapt nye muligheter. Ikke minst vil en for sterk styring her redusere universitetes kritiske potensiale og mulighet for å ta vare på kunnskaper som senere kan komme til nytte.

*** *UNIT vil i prinsipp gå inn for åpne studier.*

En slik prinsipielt åpen rekrutteringslinje reiser et annet problem for undervisningen: forholdet mellom masseproduksjon av kandidater og skreddersøm av forskertalenter. Ytterpunktene i dette bildet gir seg selv: begynnerstudenten i store auditorier sendes gjennom standardiserte opplegg, mens doktorgradskandidaten i andre enden får en stor grad av individuell veiledning. I mellom disse ytterpunktene ligger et helt spekter av tiltak og undervisningsformer som har svært ulike ressursmessige konsekvenser.

UNIT vil starte forsøksarbeid med å tilpasse undervisningsformen til nivå og studieretning på en best mulig måte med et lavest mulig ressursforbruk. Universitetet vil ha et ressursfordelingssystem der det bygges inn en viss grad av premiering for studie-effektivitet som et insitament til fagmiljøene til faglig oppfølging av studentene. Å finne gode former for undervisning som kan ta vare på masseproduksjonens effektivitet og den individuelle veiledningens kvalitet og fleksibilitet, er en sentral universitetspolitisk oppgave i årene som kommer. UNIT vil derfor fortsette å arbeide med alternative undervisningsformer som datastøttet læring, samarbeidslæring, prosjektorientert læring, økt grad av skrivetrening og formuleringstrening osv.

*** *UNIT vil fortsette arbeidet med å øke andelen av mer individ og gruppeorientert undervisning.*

UNIT ønsker å ta skritt i retning av å harmonisere gradstrukturen både internt og i forhold til utlandet. Innføringen av de nye doktorgradene på de fleste fakultet og avdelinger er et langt skritt i denne retning. I det videre arbeidet vil en legge vekt på å bedre gjennomføringsprosenten for studier der denne er lav. UNIT vil i denne sammenhengen peke på den meget ugunstige studiefinansieringssituasjonen i Norge og vil støtte arbeidet med å bedre denne.

*** *UNIT vil arbeide for å bedre gjennomføringstiden og harmonisere studie- og gradsstrukturen.*

Forskerutdanningen er et nøkkelområde for UNIT. Gjennom det nyetablerte forskerakademiet vil en forsøke å bedre vilkårene for å gjennomføre et doktorgradsstudium på tre år ved en mer strukturert veiledning, flere tilbud og et bedre støtteapparat. UNIT vil og arbeide for å etablere tilbud som går på tvers av de ulike gradstypene.

Forskerutdanningen er et sentralt strategisk satsningsområde for UNIT siden det utgjør selve kjernen i den forskningsbaserte undervisningen og siden det er en funksjon som universitetene er alene om. I dagens og ikke minst i framtidens situasjon er det ikke bare snakk om å utdanne forskere som kan ta over universitetet i framtiden, det er og snakk om å utdanne kjernetroppene til morgendagens forskningsbaserte samfunn - hva enten kandidatene vil arbeide i industri, forvaltning eller den store instituttsektoren. Denne funksjonen vil i framtiden bli enda viktigere.

*** *UNIT vil gi forskerutdanningen og forskerveiledningen høy prioritet.*

Av større betydning blir derfor muligheten for å finansiere doktorgradskandidater. Etter en periode på mellom 5-7 års universitetsutdanning basert på lån, må samfunnet gi stipend de som vil og kan ta en forskerutdanning. Det blir derfor av største viktighet at UNIT er i stand til å disponere et tilstrekkelig stort antall stipend slik at en kan sørge for en fornuftig spredning og rekruttering til doktorgradsstudiene. Det er særlig innen de tradisjonelle universitetsfagene at rekrutteringsmidlene er knappe.

*** *UNIT vil arbeide for å øke tilgangen på universitetsstipend til doktorgradsstudenter for alle deler av virksomheten.*

Universitetet vil også prioritere deltakelse i eksternt finansierte forskningsprosjekter der disse har et betydelig innslag av stipendmuligheter som kan knyttes direkte til doktorgradsutdanning. Slike midler kan være viktige for å etablere tilstrekkelig store grupper av doktorgradsstudenter som kan arbeide sammen. Erfaring viser at denne typen veilednings og arbeidsform er særlig effektiv i å få fram ferdige kandidater.

Undervisningen ved UNIT bør i særlig grad ta vare på vårt ansvar for en bærekraftig utvikling i framtiden. UNITs arv skulle i så måte kunne viderføres gjennom et slikt kritisk og globalt perspektiv. Det er viktig at UNIT oppfatter seg som et universitet i samfunnet og ikke utenfor det.

Forskning

Universitetet har et eget ansvar for grunnforskning og grunnleggende forskning som UNIT vil ivareta så snart det har bestemt seg for å ha et fagområde ved universitetet. Denne typen forskning egner seg godt som grunnlag for doktorgradsprogrammer, og UNIT vil derfor se forskerakademiet og grunnforskningsansvaret i sammenheng. Den anvendte forskningen er i særlig grad knyttet til den samarbeidende instituttsektoren. For UNIT sin del dreier dette seg i første rekke om SINTEF og ALLFORSK, men og om en rekke andre institutter. Overgangen mellom grunn- og anvendt forskning er uklar og inneholder en stor gråsoner. Det er ikke urimelig at UNIT deltar i denne forskningen, i hvert fall i den grunnlagspregede delen av den.

Satt på spissen vil UNIT satse på en forskningsprofil som er nært knyttet opp til den undervisning som til enhver tid gis og som knytter seg til fornyelsen av faget. Dette er den forskning UNIT bør satse på i særlig grad og utvikle strategier for å styrke.

*** *UNIT vil satse på en undervisningsbasert forskningsprofil.*

Jo mer involvert forskningen blir i samfunnsmessige behov og direkte anvendelser jo viktigere blir det å reflektere universitetets identitet og etiske grunnprinsipper. Universitetet har som offentlig forvaltningsorgan også et ansvar for at borgere behandles likt og at UNIT ikke utidig favoriserer noen gruppe. Å ha et universitet som lar seg "kjøpe" av ulike interesser er ikke forenlig med universitetets idegrunnlag.

UNIT vil styrke arbeidet med etiske problemer knyttet til forskning og utarbeide veiledninger for hvilken type prosjekter som UNIT ansatte ikke bør delta i. For en anvendt pregede forskningen er det særlig viktig at det åpnes for doktorgradsarbeider, det er først og fremst det elementet som gjør den anvendte forskningen attraktiv for universitetet. Ut over det bør det meste av den anvendte forskningen foregå i instituttsektoren med mindre den har klare elementer av faglig fornyelse i seg.

*** *UNIT vil satse på grunnforskningen og grunnleggende forskning.
UNIT vil og starte arbeidet med forskningsetikk.*

Det påligger alle universitetets ansatte å vurdere forskningsprosjekter i forhold til vårt mål om en bærekraftig utvikling. Her vil teknisk-naturvitenskapelig preget forskning ha et særlig ansvar. Det er derfor ikke urimelig at UNIT blir det norske universitet som sterkest berøres av miljøproblemene. Det stiller helt spesielle krav til å vurdere framtidige konsekvenser av teknisk forskning med

hensyn på lokale og globale miljømessige konsekvenser. Teknologisk utvikling består av valg, og det er UNITs ansattes oppgave å påse at vi velger fornuftig.

*** *UNIT vil ta arbeidet med å skape en bærekraftig utvikling særlig alvorlig.*

For å etablere en mer ansvarlig måte å utvikle teknologi på vil UNIT etablere forsøksordninger med konstruktive og veiledende teknologivurderingsinstanser. Det forutsettes også at SINTEF og ALLFORSK deltar i dette samarbeide. Dette arbeidet vil, etterhvert som det blir implementert i varige former, bringe UNIT et langt skritt på veien i retning av et miljøvennlig universitet som tar målet om en bærekraftig utvikling på alvor.

*** *UNIT vil invitere SINTEF og ALLFORSK til å delta i et pionerarbeid med konstruktiv teknologivurdering parallelt med teknisk-naturvitenskapelige forskningsprosjekter.*

Kombinasjonen av et kritisk og ansvarlig universitet tilsier at UNIT er en del av sin samtid og kommuniserer med denne, også når det gjelder grunnforskningsprosjekter og mer rammepregede anvendte prosjekter. UNIT har imidlertid rett og plikt til å stille seg kritisk til sin egen forskning. En måte å følge dette opp på er ved å bygge ut evalueringsfunksjonen.

UNIT vil i framtiden også måtte bygge ut et ressursfordelingsapparat for forskningsbevilgninger all den tid stadig større deler av de nasjonale forskningsmidlene skal overføres fra forskningsråd til det enkelte universitet. I så måte blir det viktig å sikre upartiske og gode fordelingsrutiner slik at midlene tilføres innovative og produktive forskere og miljøer. Også her bør det etableres et forsøksapparat for denne typen fordelinger.

*** *UNIT vil utvikle et fordelings- og evalueringsapparat for forskning.*

Det må etableres tiltak som sikrer tilgangen på forskerrekutter. Det er ikke nødvendigvis slik at rekruttene foreligger i ferdig form, klare til å ta fatt. Mange vil være usikre og søkende i denne fasen, og alternativet, å velge en mer eller mindre godt betalt jobb, kan nok være fristende for mange. UNIT vil imidlertid forsøke å veilede og hjelpe sine potensielle rekrutter slik at vi kan rekruttere de best skikkede og gi vårt bidrag til at en forsker igjen blir en intellektuell, et bredt interessert menneske, og ikke en smalsporet ekspert.

*** *UNIT vil utvikle tiltak for å styrke både bredden og kvaliteten i forskerrekutteringen.*

Formidling

Formidling inneholder svært mye. I mangt er det denne delen av aktiviteten som i første rekke er synlig for folk utenfor universitetssystemet. Formidlingsdelen synliggjør med andre ord UNIT. I tillegg fungerer den legitimerende i folks øyne. Dersom universitetets bidrag i samfunnsdebatten og i samfunnsutviklingen ikke oppfattes konstruktivt, eller ansees å tjene særinteresser, være uetisk eller ganske enkelt være fraværende, vil UNITs status og legitimitet undergraves. Formidling og kontakt med verden utenom UNIT blir derfor av stor viktighet.

*** *UNIT vil prioritere sin samfunnsmessige kontakt.*

Utdanningssamfunnets konsept om livslang læring åpner for den mest konkrete kopling mellom omverdenen og universitetet på det sistes hjemmebane. Former for kontinuerlig etterutdanning vil bli ytterligere utbygd i forhold til dagens nivå. Her vil også en videre utvikling av konsentrerte yrkesrettede kortere studier kunne spille en stor rolle slik pedagogisk seminar alt gjør og slik en tilsvarende økonomisk-administrativ etterutdanning kunne gjøre. UNIT vil bygge ut en slik utdanning rettet både mot egne studenter og folk i næringsliv og forvaltning som ønsker et slikt tilleggstilbud.

De muligheter som de nye sterke media åpner for vil bli utnyttet av UNIT. Vektlegging av visuell kommunikasjon og produksjon av videoer til både undervisning og mer allmenne formidlingsmål vil bli styrket. Det er UNITs mål å etablere fullverdige studioer for produksjon av både video, TV, film og lyd. Etterhvert vil UNIT starte, alene eller i samarbeid med andre universiteter, forsøk med fjernstudier uten at studentene har nødvendig studiekompetanse for vanlig imatrikulering. UNIT vil i den forbindelse særlig studere de britiske erfaringer med "The Open University".

*** *UNIT vil utnytte de muligheter som de nye sterke medier skaper.*

UNITs ansatte vil i framtiden bli oppfordret til å delta i den allmenne samfunnsmessige debatten. Dette vil og bli tillagt vekt ved de evalueringsrutiner som skal etableres. Det vil bli betraktet som sentralt for å etablere et ansvarlige universitet. Også formidling om UNITs indre liv, informasjonsavis og liknende, vil stå sentralt.

Hoveddelen av det som formidles fra Universitetet til det brede lag av folket formidles gjennom ulike media med journalister som formidlere. Disse formidlernes forståelse av virksomheten og verdiene til UNIT blir av avgjørende viktighet for universitetets profil i publikums øyne i framtiden, enda

mer enn det har vært i fortiden. Universitetet selv er den eneste institusjon som kan ta ansvaret for å utdanne teknologi- og vitenskapsjournalister.

UNIT vil og etablere et formidlingsprogram med særlige stipendordninger for journalister slik at de i en viss periode kan delta i ulike deler av universitetes arbeid mens de er knyttet til studier av forskningsformidling ved en grunnenhet. UNIT vil i det hele legge stor vekt på å bygge ut forholdet til presse og media generelt.

*** *UNIT vil etablere formidlings- og hospiteringsordninger for journalister og mediafolk.*

Også i en annen forstand er formidling viktig for universitetet. UNIT vil være et formidlerledd mellom det internasjonale nettverket av kunnskapsinstitusjoner og det norske samfunn. Dette henger sammen med den lyttepost-funksjonen som vi tidligere har drøftet. Det er all grunn til å anta at en slik ytterst kompetent lyttepost- og formidlerfunksjon i framtidens elektroniske kommunikasjonsverden kan bli enda viktigere enn tidligere.

*** *UNIT vil være en lyttepost og formidlingsinstans mellom det globale kunnskapsnettverket og det norske samfunn.*

Den vanligste måten å formidle kunnskap og syn på eget fag vil nok også i framtiden være boka eller artikkelen forfattet av UNITs ansatte, eller direkte muntlig form. Det sier seg selv at disse må evalueres etter andre kriterier enn forskning og undervisning. UNIT vil også bygge denne typen arbeider inn i sine evalueringsinstitusjoner.

KAP. 6. UNITs FRAMTID - VERDIER OG ADMINISTRASJON

Et utadvendt, ansvarlig og kritisk universitet

UNIT står i dag foran en framtid som ingen kan si noe sikkert om. Nettopp foran det ukjente er det at universitetet har sin legitimitet og kan vise sin eksistensberettigelse. Det kan være vanskelig å peke på noen kulturelle utviklingstrekk som vil være sentrale de nærmeste årtier, men en kan skille ut noen elementer som finnes i dag og som stiller universitetets verdigrunnlag på prøve. Den postmoderne tendens utfordrer på mange vis UNITs modernistiske preg. Den stiller oss overfor en rekke valg der UNIT må redefinere sin modernistiske tradisjon. Det dreier seg om å sette et kritisk lys på det nasjonales betydning i en ny global situasjon, på verdigrunnlag og historisitet og ikke minst på forholdet mellom vitenskapelig, kritisk problemdrøfting og servil oppgaveløsning.

Det er av største viktighet at UNIT i framtiden er i stand til å bygge opp og verne om sin legitimitet i samfunnet, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette er av særlig viktighet for UNIT siden institusjonen i så sterk grad har vært knyttet til det moderne prosjektet, til nasjonsbygging, til samfunnsnytte i direkte betydning og til industri- og kunnskapsutvikling. Dette er alle verdier som i større eller mindre grad utfordres av postmoderne strømninger. UNIT vil ta vare på de gode og fruktbare sidene i denne tradisjonen ved å styrke og vektlegge de kritiske og selvreflekterende funksjonene.

Selvrefleksjon og kritisk distanse kan gjøre UNITs tradisjon levende også for en ny tid med andre holdninger enn de vi kjente fra den moderne epoken. Selvrefleksjon og kritikk har alltid vært viktige element i universitetskulturen, om de ikke alltid har vært tatt like alvorlig. For UNIT vil imidlertid den framtidige utviklingen av disse funksjonene være helt avgjørende for om universitetet skal beholde sin nasjonale og internasjonale legitimitet. Ved å utvikle de kritiske og selvreflekterende funksjonene kan det være mulig å finne en balanse mellom det ærbare og det ansvarlige.

*** *UNIT vil etablere et program for å styrke den kritiske og selvreflekterende funksjonen ved universitetet.*

Universitene med fri forskning og den frie, kritiske diskusjon er sentrale institusjoner innen en folkestyrettradisjon. UNIT vil i framtiden styrke rollen som verdibærer av demokratiske ideer og idealer. Dette skal gjenspeile seg i UNITs egen styringsstruktur, og i det daglige liv på Universitetet. UNIT, som et ansvarlig og samfunnsbevisst universitet, må ta oppgaven som bærer av samfunnets grunnverdier alvorlig. Særlig overfor studentmiljøene vil det være viktig å styrke verdier som toleranse og forståelse uavhengig av kjønn, rase eller nasjonalitet, eller for den saks skyld studieretning.

*** *UNIT vil ta ansvar for å styrke toleranse og demokratiske verdier innen sitt virkeområde.*

UNIT er en nasjonal institusjon som også spiller en regional rolle, særlig når det gjelder rekruttering til en del av utdanningsretningene. Regionalt nyttig i videre forstand blir universitetet først med en internasjonal profil. På samme vis som Midt-Norges framtid avgjøres på markedet og i forskningsinstitusjoner i USA, Japan og Tyskland, så avgjøres kvaliteten av vår utdanning og forskning i det internasjonale nettverket. Lokale studier kan aldri bli basis for det samlede universitet.

Et framtidsrettet UNIT må fortsette å utvikle sitt nasjonale og internasjonale kontaktnett og ta ansvar i denne situasjonen. Dette følger av både UNITs verdigrunnlag og av forskningens og undervisningens egne krav. Et ansvarlig universitet i morgendagens samfunn er ansvarlig ikke bare overfor nasjonen men og overfor det internasjonale samfunnet. Denne ansvarligheten har to sider: Det gjelder dels å utvikle viktig kunnskap som belyser internasjonale problemer, enten de er faginterne eller nytterelaterte. Dels dreier det seg om å hjelpe universiteter, studenter og land i den tredje verden eller andre i en problematisk situasjon å videreutvikle sitt kunnskapsnivå og sitt verdigrunnlag i en ansvarlig, kritisk og demokratisk retning.

*** *UNIT vil være seg sitt internasjonale ansvar bevisst.*

De globale miljøproblemene verden står overfor krever også sitt av UNIT. Sjelden har noe problemkompleks så dramatisk vist hvilket potensiale universitetene har om de klarer å utnytte det. For det første har problemenes natur vist hvorledes en er nødt til å beherske et svært bredt spekter av kunnskaper og ferdigheter om en skal finne løsninger på problemene. Alle fakulteter og avdelinger må trekkes inn i arbeidet om en skal ha håp om å finne løsninger. Poenget er at bare institusjoner med en tilstrekkelig bredde kan ha håp om å bidra til dette. Det handler om refleksjoner over verdivalg, analyser av dynamiske samfunnsprosesser som ledet til dagens situasjon, vurderinger av naturens bæreevne, tekniske løsninger på delproblemer,

medisinske virkninger osv. UNIT ønsker å stille sine ressurser til disposisjon for arbeidet med disse problemene og har gitt og vil gi dem høy prioritet.

*** *UNIT vil prioritere arbeidet for en bærekraftig utvikling.*

I det framtidige Europa, integrert på utdanningssiden gjennom ulike multilaterale og bilaterale avtaler og andre samarbeidstiltak, blir det viktig å kunne forhandle fram utvekslingsordninger og å samordne og koordinere studieordninger, gradsstrukturer og karaktersystemer. UNIT ser det som særlig viktig å delta i dette arbeidet med alle universitetets deler. Det må i den forbindelse skapes gradsmessige åpninger for dette og utvikles en infrastruktur som kan håndtere disse forhandlingene, avtalene og de praktiske utvekslingsordningene.

*** *UNIT vil styrke arbeidet med internasjonalisering og harmonisering av gradsstrukturer og karaktersystemer.*

Av avgjørende betydning for integrasjonsprosessen er imidlertid at UNIT har noe å tilby i et samarbeid. I denne sammenheng vil det alltid bety at vi vil kreve høy standard på vår forskning og undervisning. Dette vil være inngangsbilletten til avtaler og utvekslingsordninger. I den forbindelse må hele universitetet mobiliseres for å heve det faglige nivået på alle deler av virksomheten. Et ny innfallsvinkel til dette problemet representeres av kvalitetssikringsrutiner basert på evaluering og andre tiltak, samt utbygging av internkontrollrutiner. En vil og forsøke å utvikle flere fremmedspråklige (i hovedsak engelsk) undervisningstilbud for på den måten å lette etableringen av utvekslingsavtaler. Språk og språkkunnskaper vil få en sterkere plass i framtidens UNIT.

*** *UNIT vil starte forsøk med kvalitetsstyring og internkontrollsystemer.*

UNIT vil arbeide med å videreutvikle akademikarakteren ved å etablere møteplasser for forskning og undervisning for større deler av universitetet. Det bør startes eksperimenter med slike møteplasser og muligheter for oppfølging. Denne typen møteplasser bør gå på tvers av hele institusjonens bredde.

*** *UNIT vil arbeide for å styrke akademikarakteren og etablere møteplasser for forskning og undervisning for alle UNITs deler.*

På samme vis som UNIT vil styrke den totale studiekulturen og studentmiljøet, vil universitetet også vektlegge den indre personalpolitikken og arbeidskulturen ved UNIT. Særlig to områder peker seg ut innen dette feltet: tiltak for styrket

likestilling og utviklingen av en personalpolitikk også for de vitenskapelig tilsatte.

UNIT erkjenner at den svært lave andel av kvinner i topp og mellomstillinger ved UNIT representerer både en urettferdighet og en underutnyttelse av UNITs potensielle ressurser. Etter såpass mange år med likestillingspolitikk må det trolig raskere tempo og sterkere virkemidler til om en skal klare å nå ønskede mål for sammensetningen av lærerstaben. Dette er en situasjon vi må gjøre noe med raskt. Den store andelen studenter UNIT nå har muliggjør en innsats nå. Samtidig vet vi at mange fag vil gjennomgå en sterk fornyelsesprosess som på det nærmeste vil være avsluttet ved årtusenskiftet.

*** *UNIT vil umiddelbart styrke arbeidet med å øke andelen kvinner i lærerstaben*

UNIT vil i framtiden også legge vekt på å utvikle en personalpolitikk for den vitenskapelige staben. Karriereplanlegging, fruktbare evalueringsformer og belønning, differensierte tiltak og generelt sett en sterkere og mer omsorgspreget bedriftskultur må utvikles innen alle deler av UNIT.

*** *Utvikling av en mer omsorgspreget foretakskultur innen alle deler av UNIT.*

Et effektivt, fleksibelt og demokratisk universitet

Et universitet har en mangeslungen styringsstruktur med en kombinasjon av kollegiale, hierarkiske og demokratiske styringsordninger. I tillegg kompliseres dette bildet ved at en både har yrkesrettede og allmenne fag med ulike tradisjoner for hvilke styringsordninger som er legitime. I de yrkesrettede fagene aksepteres en langt sterkere ytre beslutningsstruktur enn i de allmenne fag. For at UNITs mål skal nåes, må det etableres klarere grenser mellom de ulike styringssystemene.

Det må derfor etableres ordninger som effektivt muliggjør at undervisning blir gitt av ett institutt til andre utdanningsretninger, avdelinger eller fakultet. Slike ordninger må etterhvert omfatte alle deler av UNIT og vil være av avgjørende betydning for at UNIT skal kunne nå sine mål om et ansvarlig og kritisk universitet.

*** *UNIT vil utvikle studiekoordineringsorganer som sikrer effektiv og fleksibel utnyttelse av grunnenhetenes undervisningskompetanse til beste for hele universitet.*

Det er viktig også å opparbeide mer uformelle møteplasser mellom forskning og undervisning på tvers av fakultetene. UNIT vil derfor arbeide med administrative løsninger for akademi-liknende funksjoner og dermed tverrfakulære innslag.

Det største fortrinnet ved den kollegiale styringsformen er at den kan skape konsensus innad i et fagmiljø. På samme vis har den en svakhet som effektiv administrasjonsordning fordi den ikke uten en del omkostninger kan bli effektiv nok. UNIT vil derfor i framtiden beholde den kollegiale styringsmodellen på grunnenhet-nivå, men arbeide for å styrke posisjonen til de som utøver ledende tillitsverv på disse enhetene, med kurs og støttefunksjoner og ulike kompenseringstiltak. Dette vil blant annet innebære en styrking av instituttstyrer, også som faglig leder.

UNIT stilles overfor store utfordringer på dette feltet når rammebevilgningssystemet og målstyringen skal gjennomføres. I framtiden vil trolig mer midler bli overført fra forskningsråd til universitetenes budsjetter. Dette stiller enda større krav enn i dag til den kollegiale styringsmodellen. Dersom det hele ikke skal bli et slags skinn-kollegialt styre fordrer dette en nøye gjennomtenkning av hvorledes en skal få denne styringsordningen til å fungere og til å virke som strategisk organ for grunnenhetene. UNIT vil legge stor vekt på å få en vellykket omstillingsprosess på dette området.

*** *UNIT vil fortsatt satse på en kollegial styringsmodel, men vil i fremtiden styrke lederfunksjonene innen denne.*

Internasjonalisering er på samme måte også problematisk sett fra et administrativt eller styringsmessig synspunkt. Avtaler inngås sentralt med UNIT som avtalepart, men skal praktiseres kollegialt på grunnenhetnivå. Dette skaper i seg selv koordineringsproblemer. Det er ofte sagt at internasjonalt samarbeid åpner store muligheter for enkeltindividet, men lett kan virke ødeleggende for institutter. Grunnen finnes i de faglige utviklingsmuligheter som ligger i utvekslingsordninger for den enkelte, mens instituttet ofte opplever problemet som enda et vakanseproblem. På dette feltet vil UNIT være en foregangs-institusjon og forbygge mulige uønskede virkninger ved å nytte sentrale ressurser i arbeidet. En vei å gå kan være å sørge for grunnenheter med tilstrekkelig tyngde og bredde.

*** *UNIT vil starte arbeidet med å løse de problemer internasjonaliseringen reiser på alle nivåer ved UNIT.*

I et administrativt apparat møter universitetslæreren ofte seg selv i døra - som ekspert. UNITs målsetting om et kritisk og ansvarlig universitet må også sette søkelyset på ekspertrollen - og utvikle en kritisk holdning til den. Det er

derfor av største viktighet nettopp å praktisere en kollegial eller demokratisk styreform for å motvirke et eget ekspertvelde innad på universitetet. Også ved å presisere ansvarsfordelingen kan situasjonen bedres. Ønske om bredde i fagsammensetningen har for UNIT en parallell i ønsket om bredde hos de ansatte i de funksjonene de utøver.

Et universitet har en rekke ulike supplerende funksjoner som laboratorier, samlinger, datasystem, nett og annet tyngre utstyr. Det helt sentrale elementet som alt fra svært gammelt av bandt universitetet sammen, var boksamlingen eller biblioteket. I overskuelig framtid er det ingen ting som tyder på at bibliotekene ikke skulle forbli sentrale. Tvert i mot vil datateknologien bare forsterke behovet for et bredt og effektivt bibliotek med gode og moderne samlinger. Datateknologien gjør også biblioteket mye mer tilgjengelig og lettere å bruke når en fra egen skjerm både kan lete og bestille bøker.

For et levende universitetsmiljø er disse boksamlingenes kvalitet helt avgjørende om UNIT skal kunne holde et tilstrekkelig høyt internasjonalt nivå, og om utdanningen skal bli god nok. Om de nyeste og beste fagbøker ikke finnes på eget bibliotek, henfaller lærere så vel som studenter til apati og lar ganske enkelt være å nytte bibliotekene. Universitetsbibliotekene i Trondheim har i dag om lag 2 millioner bind fordelt på alle fag. Dette er internasjonalt sett lite for gode forskningsbaserte universiteter. Værre er det imidlertid at samlingene i stor grad ikke ajourføres fordi ressursene mangler. UNIT vil lage en opptrappingsplan som innebærer en koordinering og på sikt sammenslåing av de to hovedbibliotekene.

*** *UNIT vil satse betydelig på bibliotekstjenesten og vil bygge opp bibliotekets samlinger etter en særskilt plan.*